

Mee een schien

Westkapelle en de middeleeuwen

Westkapelle heeft haar naam te danken aan een westelijke kapel die omstreeks 1070 samen met de oostelijke kapel (Oostkapelle) werd gesticht vanuit de Sint-Maartenskerk in Middelburg. Beide kapellen waren gewijd aan Sint Willibrord. Deze zou in 695 op Walcheren voet aan wal hebben gezet om het christendom te verspreiden. Sinds de elfde eeuw werden in Westkapelle relieken van Sint Willibrord vereerd, stukjes bot die waren geschonken door de Abdij van Echternach in Luxemburg, waar Willibrord is gestorven en begraven. Hoewel Westkapelle al sinds de jaren 1570 protestants is, komt de naam van de patroonheilige Willibrord er nog steeds veel voor in de vorm van 'Willeboord' en 'Willeboordse'.

In 1223 werden de havenplaatsen Westkapelle en Domburg door de graaf van Holland tot stad verheven. Tussen 1458 en 1470 werd een nieuwe Willibrorduskerk met toren gebouwd, omdat de oude parochiekerk met een deel van de stad onder de nieuwe dijk was komen te liggen. Ook deze kerk werd in tal van eeuwen getroffen door rampspoed zoals bliksem en branden. De toren werd vanaf de zestiende eeuw gebruikt als baken voor de scheepvaart. In 1817 werd de torenspits verwijderd en werd er een zestienkantige koperen lantaarn ingebouwd. Vanaf 1818 fungeerde de kerktoren als een moderne vuurtoren. Bij een brand in 1831 verdween de kerk, maar de toren bleef redelijk intact. Van de oude stad is in Westkapelle niet veel meer te zien, maar in unieke tradities leeft het verleden voort.

Deze tentoonstelling laat drie belangrijke elementen uit de bijzondere cultuur van Westkapelle zien, die in zekere zin te herleiden zijn tot gebeurtenissen in de middeleeuwen. De nadruk ligt op de eeuwenoude kermis en de rituelen die daarmee tot vandaag verbonden zijn.

Westkapelle en de kermis

Het eiland Walcheren was in de middeleeuwen samen met de Bevelanden en het eiland Borsele eeuwenlang de inzet van een strijd tussen de Hollandse en Vlaamse graven om de macht in het gebied. In juli 1253 probeerde een Vlaamse invasiemacht die bij Westkapelle landde via Walcheren de Zeeuwse eilanden te veroveren. De Vlamingen werden verslagen door troepen van de Hollandse graaf. Deze Hollandse troepen voerden een doosje met relieken van Willibrord aan hun vaandel mee, om zijn steun in de slag af te smeken. Als dankbetuiging werd de overwinning ieder jaar op 4 juli herdacht met een processie. Die trok met de relieken van Willibrord van Westkapelle via Middelburg over het eiland Walcheren.

De processie werd gevolgd door een kermis, hoewel het beter is om te spreken over een jaarmarkt. Dorpen hebben een kermis, maar steden, zoals Westkapelle, hadden een jaarmarkt. Jaarmarkten en kermissen waren altijd verbonden aan de hoogtijdagen van de kerkelijke kalender, die ook voor de burgerlijke gemeenschap een belangrijke leidraad was. De processie trok elk jaar over het eiland, tot 1574, toen er op Walcheren en in Westkapelle een religieuze omwenteling plaatsvond, door de protestantse machtsovername.

Het katholicisme, met zijn beelden en tradities zoals processies, werd verboden, het protestantisme kreeg in de bevolking de overhand, maar de jaarmarkt is blijven bestaan en werd uiteindelijk de beroemde kermis van Westkapelle. Nog ieder jaar wordt deze kermis elke eerste vrijdag na de eerste woensdag in juli georganiseerd.

Westkapelle kent dus vermoedelijk een ononderbroken traditie die terug te voeren is op de slag van 4 juli 1253, die zo de herinnering levend houdt aan de strijd om Zeeland tussen Vlamingen en Hollanders. Dit levend erfgoed is een unicum in Zeeland. Deze kermis van de achthonderd jaar oude stad Westkapelle staat bekend om zijn traditionele gaaischieten en het gezamenlijk zingen van oude volksliederen. Tradities die nog altijd leven.

Z.O.Z

Het gaaischieten, een traditie

Vandaag is het gaaischieten onverbrekkelijk verbonden met de kermis in Westkapelle. Hoe lang dat al is, is echter onduidelijk. Er zijn voor zover bekend geen documenten of objecten bewaard die daar inzicht in geven. Wel kan worden aangenomen dat de oorsprong van het gaaischieten in de middeleeuwen ligt en verbonden is met schuttersgilden. De schuttersgilden fungeerden in steden en dorpen als burgerwacht ter verdediging van de gemeenschap. Ook Westkapelle kende een schuttersgilde in 1441 dat werd vermeld in het archief van het Middelburgse schuttersgilde Sint Sebastiaan. Na de reformatie in 1572 kwamen de van oorsprong Rooms-katholieke festiviteiten als kermis en wellicht ook het gaaischieten op een laag pitje te staan. Een keer per jaar organiseerde het gilde een schuttersfeest waarbij geoefend werd in schietvaardigheid, waarbij het hoogtepunt het afschieten van een houten vogel was. Deze houten vogel was een gaai, vernoemd naar een echte vogelsoort, de Vlaamse gaai, die symbool staat voor kracht, vaardigheid en eer. Bij het gaaischieten is het doel om met een geweer (of vroeger een kruisboog) de houten vogel van de paal te schieten. In Westkapelle is deze vogel vervangen door onder andere een model van een Engels oorlogsschip op de paal, wat herinnert aan de beschietingen van Walcheren door de Engelsen bij hun invasie in 1809, toen Nederland in Franse handen was. Het schuttersfeest is in Westkapelle net als in veel andere steden altijd nauw verbonden geweest met de jaarlijkse kermis.

Het ringrijden en sjeesjesrijden

Ook tradities als ringrijden en sjeesjesrijden zijn unieke Zeeuwse symbolen en rituelen die diep geworteld zijn in de geschiedenis en cultuur van Walcheren en Westkapelle. Beide zijn ontstaan uit een combinatie van vermaak, competitie en folklore.

Bij het ringrijden probeert een deelnemer op een galopperend paard, met een lans(achtige) stok een kleine metalen ring van een galgje te steken. De ring wordt steeds kleiner naarmate het spel vordert. Waarschijnlijk gaat het ringrijden terug tot de zeventiende eeuw of nog eerder, met vermoedelijk middeleeuwse toernooien als een verre voorloper. Het ringrijden was volksvermaak op feestdagen of kermissen. Op Walcheren kreeg het een sterke culturele betekenis als ere-spel van boerenzonen, in boerenkledij en/of Zeeuwse klederdracht op prachtig opgetuigde paarden. Het is een echte sport met vaste regels en competities die in tal van dorpen op Walcheren wordt beoefend. Zo ook in Westkapelle, waar het ringrijden lang verbonden was aan de kermis, maar sinds de jaren vijftig van de twintigste eeuw niet meer.

Bij het sjeesjesrijden rijdt een stel in een traditionele tweewielige kar, getrokken door een paard, op een parcours, waar ze ook ringen steken, net als bij het ringrijden. Deze traditie is waarschijnlijk ontstaan in de achttiende of negentiende eeuw als een folkloristische variant op het ringrijden. Minder sportief, maar meer gericht op traditie, klederdracht en presentatie, met soms een romantisch tintje omdat het beoefend werd door verliefde of verloofde koppels.

Ringrijden en sjeesjesrijden zijn tradities die horen bij de Zeeuwse identiteit, met haar unieke erfgoed en lokale trots. Westkapelle is een mooi decor waar zij jaarlijks worden beoefend.

Westkapelle is een van de plaatsen van herinnering in het Project 1323 dat aandacht vraagt voor de middeleeuwse voorgeschiedenis van Zeeland in de Schelderegio. Daarbij vertellen we de verhalen rond de Vrede van Parijs die in 1323 werd gesloten. U kunt hierover meer lezen op de website www.1323.info

1323

Ruden Riemens
Photography

Fotografie: Ruden Riemens Photography, Middelburg, www.rudenriemens.com

Teksten: Gerard van Keken en Arjan van Dixhoorn, Koninklijk Zeeuws Genootschap der Wetenschappen, www.kzgw.nl en Jan Kaland, Stichting Cultuurbewoud Westkapelle, www.westkapellecultuurbewoud.nl

